

Raztrgani žamet bolonjske reforme

Janez Mayer

Fakulteta za organizacijske vede Univerze v Mariboru
janez.mayer@fov.uni-mb.si

Bolonjska prenova slovenskega visokega šolstva ne sledi smernicam EU. Univerze se odrekajo avtonomiji in podlegajo diktatu politike (zmanjševanje avtorskih pravic učiteljem, omejevanje vpisa na družboslovne fakultete), kriterij trajanja študija ostaja nad kriterijem kakovosti, med učitelji ni konkurenčnosti in študentje se bolj kot za povečevanje kakovosti študija zavzemajo za še večje socialne ugodnosti. Visokošolski strokovni študij je ostal v slepi ulici in s tem je tudi splošna matura izgubila svojo selektivno vrednost. Poglavitni vzrok za vse to vidimo v odsotnosti ustvarjalnega dialoga (in ne pogajanj) med vsemi partnerji v visokem šolstvu.

Ključne besede: visoko šolstvo, univerza, bolonjska prenova

Slovensko visoko šolstvo v tem trenutku označuje stanje, ki v trikotniku študenti - politika - univerze, ne obeta nič dobrega. Ministrstvo za visoko šolstvo je samozadovoljno, ker mu je uspelo skozi »zvonočni zid« parlamenta spraviti med partnerji neusklajeno novelo zakona o visokem šolstvu, študenti trmasto vztrajajo pri svojih socialnih zahtevah, ki niso neposredno povezane s kakovostjo študijskega procesa, diplomanti visokošolskega strokovnega študija protestirajo, ker so prepričani, da je politika zmanjšala vrednost njihove diplome, medtem ko so univerze kot običajno tiho. Tu in tam se oglasi kakšen učitelj, a njegov glas je bolj pomirjanje lastne vesti kot pa izraz upanja, da bo kdaj uslišan.

Bolonjska prenova, ki smo jo na začetku vsaj nekateri videli kot priložnost za kakovostno metamorfozo slovenskega visokega šolstva, ustrojenega še povsem socialistično, postaja Prokrustova postelja, ki tako kot zvijačen antični junak, svoje (nezainteresirane) žrtve nateza, medtem ko onim (preveč zagnanim), seka ude in jih tako muči do smrti. Prokrustova postelja je tudi v tem primeru simbol za previsoke cilje, s katerimi se naprezamo do uničenja, hkrati pa ponazarja, da imamo o sebi slabo mnenje, si ne zaupamo in v resnici ne želimo sprememb.

Osrednja napaka visokošolske politike je v tem, da je samozadostna in ne išče kreativnega dialoga s ključnimi partnerji. Bolonjska prenova je za slovensko visoko šolstvo revolucionaren projekt. Zahteva veliko olike, znanja in spretnosti, če naj bo izpeljana na »žameten način«, kar je edino sprejemljivo. Visoko šolstvo je izjemno zapleten, občutljiv in inerten mehanizem, ki temelji na avtonomiji in ne sprejema nobenega nasilnega vmešavanja in diktata.

Posegi državne birokracije v organizacijske strukture in procese visokošolskih institucij so dovoljeni, če se s tem nadzira državni denar glede na kakovost rezultatov, ne pa tudi, če želi disciplinirati učitelje v akademskem statusu, izrabi delovnega časa, metodah dela idr. A pri nas ni problem v politiki, ki uveljavlja svoj vpliv, kar je njeno legitimno poslanstvo, marveč v tem, da univerze njen diktat nekritično sprejemajo in mu podlegajo.

Edinstven primer kapitulacije akademske sfere pred državo je bilo tiho strinjanje pri odvzemu dobršnega dela avtorskih pravic visokošolskim učiteljem. Predavanja izrednim študentom ali mentorstvo bodočim diplomantom je avtorsko delo par excellence, a smo akademiki pristali na njegovo izenačenje z rutinskim, obrtniškim. Čeprav je evidentno, da so bile pri tem tudi zlorabe, ki se seveda nadaljujejo, je to vprašanje akademske časti učitelja in etike visokošolskega zavoda in še najmanj davčne uprave, da odloča o tem, kaj je in kaj ni avtorsko delo.

Fakultete, ki so bile pri bolonjski prenovi najbolj zagnane in so med prvimi akreditirale prenovljene programe, so bile večinoma družboslovne. Za »nagrado« so doživele diktat vlade pri omejevanju vpisa. Vlada je pri dokazovanju primanjkljaja diplomantov naravoslovja popolnoma zmotno izhajala iz transversalne strukture diplomantov v EU namesto iz longitudinalne projekcije razmerja med naravoslovci in družboslovci v času, ko se bo sedanja generacija maturantov zaposlovala (čez 5, 6 let). Med družboslovci je zato, upravičeno ali ne, prevladalo prepričanje, da gre za prikrito odvrčanje kandidatov od študija tistih ved, ki lahko ponudijo resno kritično refleksijo družbe.

Tako poglobljanje prepada in povzročanje konfliktnosti med naravoslovjem in družboslovjem je posledica omejenosti in nerazumevanja tega, da družboslovje in humanistika ne moreta biti ukrojena po modelu, ki ga imajo naravoslovne znanosti za edino znanstvenega. Humanistika in družboslovje se morata pri nas nenehno prilagajati merilom in pogojem, ki veljajo za naravoslovje, čeprav sta po predmetu, metodah in znanstvenosti bistveno drugačni.

Tretji partner v triadi, študenti in diplomanti, povsem razumljivo, gledajo predvsem na svoje koristi. S tega vidika je treba razumeti tudi negodovanje tistih, ki so se vpisovali na VS program z zavestjo, da je le-ta uvrščen na 7. stopnjo, a nihče jim (nam) do danes ni povedal, da brez zakonske podlage! Novi zakon postavlja v 7. stopnjo le univerzitetno izobrazbo in specializacijo po predhodnih VS programih

in priznati je treba, da se VS program z enim in drugim res ne more primerjati, ker je UNI program za 1 leto daljši, omenjena specializacija pa celo za 2 leti od VS. Ni pa jasno, zakaj zakonodajalec tako kot 6. in 8. stopnjo tudi 7. ni razdelil na dve podstopnji, kjer bi VS programi obdržali 7/1. Po tem bi se nemoteno ravnali tudi delodajalci, ki so sedaj, enako kot diplomanti, upravičeno presenečeni.

Svojevrstna domislica je tudi uvrščanje specialistov na dve stopnji, tiste s predhodno VS na 7. in one s predhodno UNI na 8., čeprav so oboji absolvirali iste programe!

Vse to, kar se dogaja, je že na prvi pogled daleč od načel bolonjske paradigme, je kakofonija parcialnih interesov in nestrokovnih posegov, ki jemljejo energijo vsem vpletenim, namesto da bi ustvarjali sinergične učinke v dobro študentov in države, ki želi biti v desetih letih med najuspešnejšimi na svetu.

Bolonjskemu načelu, ki govori o doseganju boljšega znanja študentov (izobrazbene ravni) v krajšem času, ne verjame niti resorni minister, kaj šele tisti učitelji, ki so si pridobili popolno sinekuro in lahko pozno v starost ponujajo isto znanje vsakokrat na enak način in ovirajo kariero svojih mlajših naslednikov. Za slovenske univerze načelo konkurenčnosti med učitelji ne velja in trenutno ni nobenega indikatorja, ki bi kazal, da bo kdaj drugače.

Informacijska tehnologija v povezavi s sodobno visokošolsko didaktiko dejansko omogoča pridobivanje veliko bolj kakovostnega znanja v bistveno kratkem času, a žal ne samodejno, brez specialno usposobljenih visokošolskih učiteljev. Prinašanje znanja študentom na pladnju je v dobrih šolah že zdavnaj stvar zgodovine. Danes je uspešen tisti učitelj, ki nauči študenta učinkovitega iskanja novega znanja, prikaže načine njegove uporabe in spodbudi študenta, da ga nagradi z lastnimi zamislimi. Na ta način za vedno ugaša podoba študenta kot pasivnega spremljevalca učiteljevega ravnanja in nekritičnega, papagajskega ponavljanja prežvečenih »resnic«.

Sodobna pedagogika temelji na aktiviranju študentovega umskega potenciala, ki učiteljevo znanje dopolnjuje s samostojnim iskanjem novega znanja, mu dodaja svoja izvirna spoznanja in razmišljanja in jih v debatah s kolegi in mentorji preveri in vrednoti. Tak način spodnaša vlogo učitelja kot polboga in ga z nedotakljivega piedestala postavlja v partnerski odnos s študenti. Partnerstvo ukinja položajno avtoriteto učitelja in odpira vzajemnost vseh vpletenih v študijskem procesu.

Sprva se je nudila možnost, da bi bil znanstveni magistrat dosegljiv v 5 letih in s tem motivom so fakultete tudi akreditirale drugostopenjske bolonjske programe. Medtem je bil znanstveni magistrat ukinjen in s štirih

na pet let podaljšan dosednji univerzitetni študij. Če na to spremembo pogledamo z drugega zornega kota, bo po novem mogoče diplomirati na drugi stopnji prej kot je to mogoče sedaj na dodiplomskem univerzitetnem programu in v tem je lahko nov motiv za resne študente.

Visokošolski strokovni študij smo formalno izenačili z univerzitetnim, namesto da bi ga ukinili in prepustili višjim strokovnim šolam saj sodobna univerza ne ločuje več teoretičnega in uporabnega znanja, marveč vodi študente kontinuirano od prvega k drugemu. S tem smo izbrisali tudi razliko med splošno in poklicno maturo, ki sta tako izgubili vlogo selektivnih kretnic na obe vrsti študija. Pametni dijaki in študenti se bodo temu kmalu prilagodili, tako da bodo izbrali lažjo pot prek strokovnih programov in študijev. Na koncu bomo sicer dobili statistično bolj izobraženo populacijo, z vidika kakovosti pa bomo krepko padli nazaj in nato dobili od države novo klofuto, češ, zakaj smo tako znižali kakovost študija!

Na ta način bi lahko še naprej naštevati nadvse »izvirne« rešitve, ki predvsem vnašajo zmedo med tiste, ki smo na fakultetah zadolženi za implementacijo bolonjske prenove. Prokrust je sovražnikom natezal ali sekal ude, sodobni kreatorji šolstva tako počenjajo z našimi živci in s tem dušijo vnemo, brez katere tako zahtevna reforma zagotovo ne bo uspela.

Izhod iz krize je, da nemudoma steče ustvarjalni dialog in ne pogajanja! med partnerji v visokem šolstvu, medtem ko naj vlada določi skupino najboljših ekspertov za prenovo celotnega slovenskega šolstva, ker parcialne rešitve nikoli ne bodo učinkovite.

Janez Mayer je doktor psiholoških znanosti, habilitiran kot docent na Fakulteti za organizacijske vede Univerze v Mariboru in na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Je predavatelj za področja organizacijske psihologije, antropologije dela, komunikologije, organizacijskega vedenja, vrednotenja dela, merjenja in aktiviranja intelektualnega potenciala, kariernega razvoja in ustvarjalnosti. Na področju raziskovalne dejavnosti preučuje ustvarjalnost vodilnih ljudi, interakcijo med inteligentnostjo in čustvovanjem, človekovo izraznost, proces vodenja idr. Rezultate preverja in uporablja pri svojih predavanjih, vajah, praktikumih in v procesu strokovnega svetovanja v številnih slovenskih podjetjih in zavodih. Napisal je knjige *Ustvarjalno mišljenje* in *delo*, *Vizija ustvarjalnega podjetja*, *Stili in značilnosti uspešnega vodenja*, uredil zbornik *Skrivnost ustvarjalnega tima* ter objavil prek 70 strokovnih člankov doma in v tujini.

Janez Mayer

The Lost Direction of the Bologna Renewal

The Bologna renewal of Slovenian university education does not follow the guidelines set by the EU. Universities are increasingly losing their independent status undermined by the dictation of politics (reduction of teachers' copyrights, gradual limiting of inscription to social studies). Duration of study seems to be more important criterion than its quality. There is no competition among teachers, and students seem to be far more interested in their social rights than in raising the quality of study process. At this moment, Slovenian university education is stuck in the cul-de-sac whereas graduation from a secondary school has lost its selective value. The main reason for above mentioned problems could be the absence of creative dialogue (not negotiations) among all partners participating in the university education system.

Key words: University education, Bologna reform

Rado Wechtersbach

Information Revolution in Education

The information technology revolutionary changes our everyday life. There is nothing as it was once and also education is changing and should change. Actual question, we are discussing about in this article, is what knowledge and skills are essential and should be developed during education in youth to qualify pupils for active cooperation and having the authority to decide in the coming world future society.

Key Words: education, information technology, information literacy

Ivan Gerlič

Coceptual Learning and Interactive Learning Materials

Teaching and learning with computers (ICT) encompasses her help in educational process everywhere there where is this perhaps and reasonable. Using ICT as educated accessory mean search of optimal elements for teaching efficiency and for better achieving teaching objectives. Learning process of science, mathematic and technical subjects in elementary school in many situations

demands practically and problem solved work. In article we will show some didactic manners of preparing interactive web-oriented educated materials - papers (based on simulations - java applets).

Key Words: educational system, computers in education, science, information and communication technology (ICT), educational software, interactive teaching, simulations, applets, physlets, flashlets.

**Metod Černetič,
Olga Dečman Dobrnjič**

Education Planning and Management of Changes

Planning of education as a separate activity was relatively lately introduced on universal area of economic and social planning. The need for planning education has increased heavily with a need for regulation of explosion of population in late forties in last century. It has been reinforced with a growth of consciousness of value of economical value of education. Nowadays the connection between planning of education and economical development is getting more and more attention, which leads to increasing need for planning of development. Different strategies with fixed aims were developed. Optimal educational structures of a »state« or national macroeconomic for future technological development can not be predict even today. Reason for that are different: technological, economical in social. Therefore so-called hauristical approach or model of human resource planning has been developed (Rus, 1979: 247, Černetič, 1999: 86). Four presumptions are established in this model: social goals, relative social circumstances, human resource potential and needs. Quantitative and qualitative study of relationship between those variables of heuristical approach is a dynamic approach. In this text the following questions will be address: of methods and scenarios of educational planning, assumptions and predictions of planning of education, research and normative prediction of educational planning, areas and dilemmas of planning of education and goals of organizations and management of changes. All this questions are deeply connected with inclusion of Slovenia in EU and with all the processes that are going on in EU. Above all this is a deductive approach to two important social documents: National program of development of higher education and National program of development of research activity.

Key words: Planning, policy of education, goals, education, management of changes.

Gabrijel Devetak

Efforts to promote e-literacy

It is stressed in the Strategy of the development of the Republic Slovenia that there should be a more efficient consistency to pose among the market efficiency and a social responsibility of a modern state. It is to underline the development of information communication technology, ICT, and its meaning for economy which enables Slovenia to use potentials efficiently. Among basic there is to stress high investments in education and training to use ICT: ICT enables good quality of education and skills, but also it enables to activate all potentials that without ICT use would never be used. It is important that ICT also promotes adaptability to be competitive in globalization processes; it is also very supportative to access of life-long-learning. All exposed is of very specific meaning: it brings to values as employment, social inclusion, cohesion and social cohesion. That is why it is very important a quality of e-education and training, how to use e-skills way to bring to competitiveness all subjects and on all levels. Efforts to improve e-literacy are great and they are on all levels – EU, the level of state, sectors, projects and individuals. There are efforts to get resources to promote e-learning and e-skills as we are within the processes of Lisbon strategy and at the very beginning of the next financing perspective 2007-2013.

Key words: e-literacy, information communication technology, ICT, strategy, human potentials, partnership

Janko Harej

Introducing New Services in Slovenian Schools

In the last few years several efforts have been made to provide ICT to schools. Now, schools are better equipped with computer hardware, and time has come to introduce new services. New project team has been founded on National Institute of Republic of Slovenia for education with the following tasks: to select services to be introduced to schools, determine cost and proper ways of connecting schools and teachers together to increase the use of ICT in classroom. Some